RESTAURATORU BIEDRĪBAS AVĪZE

2001. GADA APRĪLIS NR.12

LRB pilnsapulce

Š.g. 19. janvārī notika kārtējā LRB pilnsapulce. Sapulci atklāja Dace Čoldere ar atsakaiti par pagājušā gada padarīto un iespējamo pasākumu plāniem nākamajam gadam. Kā svarīgākais notikums tika minēts LRB un AdR kopīgi rīkotais seminārs "Arheoloģiskā materiāla un tekstila restaurācija". Tālākais ceļš šajā sadarbībā varētu būt atbildes vizīte Vācijā.

Tāpat jāturpina tradīcija rīkot gadskārtējo restauratoru izstādi Mencendorfa namā. Šoreiz tēma: "Arheoloģiskā materiāla un papīra restaurācija".

Restauratori plašāk tika iepazīstināti ar jaunu ideju – veidot restauratoru gadagrāmatu. Biedri tika aicināti atbalstīt iniciatoru grupu ar idejām un arī ar konkrētiem rakstiem.

Ar biedrības finansu stāvokli iepazīstināja revīzijas komisija. Sapulcē restauratori tika aicināti vairāk padomāt par finansu piesaisti konkrētiem projektiem, konferencēm. Sapulcē diskutēja arī par dažādu reklāmas veidu lietderību. Par reklāmu, kurā būtu vērts ieguldīt līdzekļus atzina ABC katalogu. Izskatīja ierosinājumus padomāt par mājas lapas ievietošanu internetā, kurā varētu arī ievietot restauratoru piedāvāto restaurācija darbu sarakstu ar apstiprinātu cenrādi.

Sapulcē tika sveikti biedrības biedri nozīmīgās jubilejās: Daiga Aže, Astrīda Eglīte, Gazis Habibuļins, Edvīns Kalniņš, Rūta Kaminska, Leopolds Kļaviņš, Ingrīda Raudsepa, Juris Spilners.

Pirmo reizi tika izmantota jauna balsošanas kārtība, kura sevi pilnīgi attaisnoja. Gan valde, gan revīzijas komisija tika ievēlētas daudz operatīvāk. Par biedrības priekšsēdētāju ar ievērojamu balsu pārākumu ievēlēja Daci Čolderi. Valdē tika ievēlēti sekojoši biedri: Sarmīte Gaismiņa, Ivo Graudums, Baiba Guste, Rihards Pētersons, Aija Brīvniece, Zita Sokolova, Velga Opule, Rasma Lezdiņa, Daiga Aže. Revīzijas komisijā: Dzintra Temerova, Vilnis Līdaka, Rudīte Kalniņa.

Saskaņā ar nolikumu sapulce ievēlēja komisiju gada balvas piešķiršanai 5 cilvēku sastāvā: Aida Podziņa, Ingrīda Raudsepa, Leopolds Kļaviņš, Inta Rudzīte, Iveta Daugule.

Restauratori tika lūgti nopietni pārdomāt un izvirzīt kandidātus šai godpilnai balvai. Visi tika lūgti iesaistīties biedrības pasākumos, tai skaitā arī biedrības avīzes veidošanā. Paldies tika teikts avīzes redkolēģijai un visiem tiem, kas rakstījuši avīzei.

Paldies par uzticību restauratoru biedrībai. ❖

Daiga Aže,
LRB valdes locekle

AICINĀM PIEDALĪTIES!

Šovasar restauratoru biedrībai dzīve ir piespiedusi piedalīties vēl vienā vasaras nometnē – Preiļu rajona Pelēču pagasta Gornejiešu kapelā.

Ar Preiļu rajona pieminekļu aizsardzības inspektores Ineses Stūres un fonda "Gornajieši" enerģisko rīcību šai vasaras nometnei Kultūras fonds piešķīris nelielas finanses.

Mūsu pienākums būtu palīdzēt šīs finanses metodiski pareizi un lietderīgi izmantot.

Gornejiešu kapelas ārskats. 1788., 19.gs. 1.p.

Paredzamie darbi:

1.Nometnes organizēšana.

2.Interjera priekšmetu apsekošana un to stāvokļa fiksēšana (koks, papīrs, metāls, audekls).

3.Interjera apšuvuma kartona demontāža, atsegto sienu apsekošana un, ja iespējams arī protezēšana.

4.Telpas sakopšanas darbi, kas saistīti ar veicamajiem pasākumiem.

Nometnes dalībnieki tiek nodrošināti ar ceļa izdevumiem, proviantu, darbu un atpūtu – pasakainās Latgales apkārtnes baudīšana un iepazīšanās ar citiem kultūras pieminekļiem. Piedalīšanās princips – kā vienmēr – katrs piedalās pēc savām iespējām, bet ņemot vērā attālumu (220km) jārēķinās vismaz ar divām dienām.

Gornejiešos, veicot nelielus attālumus, Jums ir iespēja aplūkot gan Aglonas baziliku un Raiņa muzeju "Jasmuižu", gan izjādes ar zirgiem z/s"Raipoli" un, protams, baudīt skaisto Latgales dabu!

Esiet atsaucīgi!❖

8.jūnijā – mūsu biedrības dzimšanas dienas svinības!

Visi aicināti M.Pils ielā 19 plkst.15.00 ar groziņiem "Trīs brāļu" viesmīlīgajās telpās un pagalmiņā. Svinību norisē paredzēta arī Goda balvas pasniegšana.

Uz tikšanos!

KRIEVIJĀ IZSTRĀDĀTAS JAUNAS AKRILA DISPERSIJAS AK–211, AK–251 UN ABV–16

Pateicoties mūsu kolēģei Marinai Zemītei, kura nesen bija Maskavā, atkal ir nodibināti kontakti ar Krievijas KM Valsts Zinātniski pētnieciskā restaurācijas institūta (Государственный Научно-исследовательский институт реставрации – Гос НИИР) speciālistiem. Institūta vecākā zinātniskā līdzstrādniece J.L.Malačevskaja ļoti laipni sniegusi informāciju par jaunākajiem restaurācijas materiāliem, kurus izstrādājuši institūta speciālisti. Domāju, ka šī informācija interesēs daudzus, jo Krievijas restauratoru akceptētie materiāli ir kvalitatīvi un, kas nav mazsvarīgi, lētāki nekā citās valstīs ražotie. Tieši finansiālās grūtības stimulējušas Krievijas restauratorus izstrādāt šos jaunos materiālus, konkrēti – jaunus polimēradhezīvus – veco, arī mums pazīstamo un iecienīto, SVED un VA –2EG vietā, kurus ekonomisko problēmu un izjukušās rūpniecības dēļ vairs neražo. Vēl var iegādāties SVED – 50, tomēr šobrīd tā kvalitāte vairs neatbilst Гос НИИР izstrādātajai.

Ir bijis laika posms, kad Krievijā trūcis jebkāds sintētiskais adhezīvs. Krāsas slāņa nostiprināšanai – pielīmēšanai pie apmetuma restauratoriem bijis jālieto absolūti nederīgi materiāli, kā piemēram, **PVA, kas labi salīmē, bet kam ir zema bioizturība un nevēlamas deformējošas īpašības** (izceltais teksts – tulkojums no jauno materiālu metodikas).

Institūta speciālistiem ir zināmi firmas Lascaux Restauro (Šveice) un Rohm & Haas (Vācija) materiālu – Lascaux Acrylic Adhesive 498 HV, 360 HV, 498 – 20 X, Hydro – Prymer 750, Plextol P 550, B 500, D 498, D 360, Primal AC – 643, bet šo materiāli iegāde ir dārga un ar restaurējamo darbu apjomu Krievijā – nepieņemami. Un, lūk, nācies pašiem ķerties pie nepieciešamo materiālu izstrādes. Pēc nopietna darba, ir akceptētas trīs jaunas akrildispersiju markas: AK–211, AK–251 un ABV–16. Ir pārbaudītas šo līniju ūdens uzsūkšanas, fizikāli–mehāniskās īpašības, bioizturība, ieraušanās līmenis, iesūkšanās dziļums porainā slānī, adhēzijas īpašības attiecībā pret apmetumu, gruntīm, koka pamatni, faktūrainu eļļas krāsas slāni un visu šo īpašību izmaiņas, paātrinot novecošanu. Jaunajām līmēm dots augsts novērtējums un konstatēts, ka tās vislabāk der eļļas krāsas nostiprināšanai monumentālajā gleznieciībā un apzeltītām virsmām. Jaunās līmes ir ar augstu adhēzijas pakāpi attiecībā uz dažādām pamatnēm, ar labām fizikāli–mehāniskām un plastiskās elastības īpašībām, ilglaicīgas, mitruma un bioizturīgas, tikai nedaudz – nenozīmīgi – samazina porainu virsmu gaisa un tvaika caurlaidību, saraušanās procents (spriegums) ir vērojams, bet ļoti niecīgs. Jaunās līmes ir izmēģinātas ne tikai laboratorijā ar etalonparaugiem, bet arī praksē piecos nozīmīgos un dažāda rakstura objektos Krievijā.

(Skat. tabulu nr.1.)

Institūta zinātnieki sniedz interesantu materiālus salīdzinošu tabulu:

Tabula nr.1

Īpašību uzskaitījums	Vaska–sveķu kompozīcija	PVA	SVED–50	PBMA	ABV–16	AK–211	AK–251
1.Plēves stiprums							
a) sākumā		26,3	0,5	27,3	2,4	5,5	4,6
b) pēc novecošanās		*	0,56	*	2,7	2,6	4,9
2.Stiepšanās							
a) sākumā		35	500	50	1500	420	600
b) pēc novecošanās		*	520	*	1050	390	590
3.Pretošanās atraušanai no apmetuma pamatnes							
a) sākumā	0,2	0,38	0,1	0,22	0,15		
b) pēc novecošanās	-						
		visas pārējās līmes saglabāja adhēziju					
4.Tieksme rauties maza(m), liela(l), nenovēro (n)	m	1	n	m	n	n	n
5.Ūdens uzsūkšana, %	0	37	100	0	140	95	22
6.Bioizturība zema (z), augsta (a), vidēja (v)	a	z	v	a	a	a	a

* pēc novecošanās plēves kļuva trauslas un noteikt tālākās fizikāli–mehāniskās īpašības nav iespējams.

– pretošanās atraušanai tika vērtēta: 20%PBMA (polibutilmetakrilāts) maisījumā ar izopropilspirtu un pinenu, kuru attiecības 2:8: 50% PVA un SVED–50: vaska–sveķu kompozīcija: bišu vasks, kolifonijs, pinens 1:2:1.

Novecošanās apstākļi: temperatūra + 60 C, mitrums 100%.

ABV–16 ir vinilacetāta un butilacetāta kopolimērs (сополимер винилацетата и бутилакрилата).

AK–251 ir butilakrilāta un metakrilamīda sapolimērs (сополимер метакриламида и бутилакрилата).

AK–211 ir metilmetakrilāta kopolimērs ar etilakrilātu un metakrilskābi (сополимер метилметакрилата с

этилакрилатом и метакриловой кислотой).

Šo materiālu izvēle atkarīga no konkrētām prasībām, kuras diktē objekta krāsas slāņa stāvoklis un objekta raksturs. AK–251 un AK–211 ir mazāks daļiņu izmērs kā ABV–16, līdz ar to – AK–251 un AK–211 iesūcas dziļāk, bet ABV–16 veido plēviti. Tas lieliski atspoguļojas materiālu salīdzinājuma tabulas 3.punktā: plēvi atraut no virsmas var tikai ABV–16, abiem pārējiem datu nav, jo nav arī plēves – adhezīvs iesūcies pamatnē. Protams, plēve var sākt veidoties, ja pamatne jau ir pārsātināta.

(Skat. tabulu nr.2.)

Fizikāli–ķīmisko un koloīdo īpašību tabula:

Tabulu nr.2.

Dispersijas Marka	Sasalš.t C	Sausas vielas daudzums, %	Nosacītais plastikums, sek.	Virsmas spriegums	Dispersija
ABV–16	–20	49,5	14	–	0,15
AK–251 vai AK–267	–5	46,4	18	34	0,07
AK–211	Zemāk par +13	46	22	37 – 43	0,07 – 0,09

Rekomendējamais koncentrāciju diapozons no 10%, augstākais, ko var sasniegt, ir 50%. Atšķaida ar destilētu vai vismaz divas reizes vārītu ūdeni.

(Skat. tabulu nr.3.)

Tabula izejmateriālu atšķaidīšanai līdz noteiktai koncentrācijai:

Tabulu nr.3.

Adhezīva koncentrācija	10%	12%	15%	20%	25%	30%	40%
Ūdens daudzums, kuru jāpievieno 100ml dispersijas, kura ir sākuma koncentrācijā, ml	400	320	233	150	100	67	25

Darba metodes ar jaunajiem materiāliem – tieši tādas pašas kā ar mums pazīstamajiem SVED un VA–2EG:

1. Objekta izpēte, diagnostika.
2. Antiseptizācija.
3. Piesūcināšana ar etilspirtu vai etilspirta un ūdens, vai etilspirta un acetona šķīdumu slāņu plastificēšanai, poru attaukošanai. Var būt 2– 3 piegājieni. Šķīdumam pilnībā jāiztvaiko, lai turpinātu tālāko.
4. Ar otas vai šļirces palīdzību ieklāj izvēlēto līmi zem atslāņojumiem vai iepilda plaisās. Virsmu piesūcina, līdz tā līmi vairāk neuzņem.
5. Aizvāc līmes paliekas no virsmas ar ūdenī samitrinātu vates tamponu tūlīt pēc piesūcināšanas vai etilspirtu un acetona šķīdumu, ja tīra pēc pilnīgas līmes nožūšanas. Ir gadījumi, kad jāļauj līmei sacietēt, tādējādi kārtīgi piefiksējot sastiprināmos slāņus. Tad etilspirts ir aktīvākais līmes palieku noņēmējs, bet acetons liek tam ātrāk pagaist no virsmas, tādējādi nesabojājot – ilgi darbojoties neatmiekšķējot – līmējumu.
6. Gadījumos, kad jāstiprina krāsas slānis, kuram ir destrukturizējusies pamatne, pamatnes nostiprināšanai droši var izmantot silikātus saturošus organiskos materiālus un pēc tam pielietot akrildispersiju.

Jaunie adhezīvi tiek ražoti rūpnieciski un par pieņemamām cenām. Centralizēti pasūtījumus var izdarīt pēc restaurācijas organizāciju pieprasījuma Гос НИИР, ул. Гастелло 44, Москва. ❖

Gunita Čakare

ICOM–CC grafikas dokumentu darba grupas seminārs Somijā.

Helsinkos no 7.–10.martam Vantas EVTEK Mākslas un dizaina institūta Konservācijas nodaļa un ICOM–CC grafikas dokumentu darba grupa rīkoja semināru par grafikas restaurāciju un konservāciju.

Programmā bija referāti, kā arī EVTEK institūta un Somijas nacionālā Arhīva restaurācijas darbnīcu apmeklējumi.

Lektori bija gan no Eiropas, gan no ASV. Līdz ar to bija pārstāvētas dažādu valstu restaurācijas skolas un tika sniegts sniedza vispusīgs ieskats dažādās ar restaurāciju saistītajās zinātniskajās problēmās. Bija pētījumi par Ph līmeņa noteikšanu, enzīmu izmantošanu, gallu tinti u.c.. Interesants bija referāts par gumiarabiku, tā sagatavošanu un lietošanas vēsturi. Bija arī izvērsti pārskati par muzeja priekšmetu preventīvo glabāšanu.

Ar KKF un Ziemeļvalstu Ministru padome satbalstu seminārā bija arī papīra restauratori no Latvijas. Ā.Ubarste nolasija referātu par Saldus Sv.Jāņa luterāņu baznīcas rekonstrukcijas dokumentu restaurāciju, savukārt, A.Brīvniece piedalījās ar stenda referātu *Ārzemju mākslas muzeja Utagavas Hirošige II(?) ukijo–e ksilogrāfijas "Gendzi vēro mēnesi"restaurācija.*

Aija Brīvniece
Ārzemju mākslas muzejs

AKMENS RESTAURATORI SAGAIDA PAVASARI ROMĀ, ITĀLIJĀ UN VEIC BRĪVĪBAS PIEMINEKĻA ITĀLIJAS TRAVERTĪNA ZINĀTNISKO IZPĒTI UN TĀ ATLASI PIEMINEKĻA RESTAURĀCIJAI.

Brīvības pieminekļa restaurācijas projekta un Latvijas Zinātņu akadēmijas un Itālijas Nacionālās *Lincei* akadēmijas zinātniskās sadarbības līguma ietvaros Latvijas zinātnieku un restauratoru grupai (5 cilvēku sastāvā), laikā no š.g. 5.līdz 17.martam bija iespēja uzturēties Romā, Itālijā. Vizītes mērķis bija pieredzes apmaiņa un diskusijas ar Romas universitātes speciālistiem, salīdzinot līdzšinējos Itālijas travertīna konservācijas izpētes rezultātus un izstrādājot turpmākās sadarbības projektu, kā arī veikt Brīvības pieminekļa restaurācijai nepieciešamā travertīna materiāla izvēli travertīna lauztuvēs Tivoli, kas atrodas aptuveni 20 km uz austrumiem no Romas.

Veicot Brīvības pieminekļa restaurāciju, akmens restauratoriem visvairāk raizes sagādā pieminekli izmantotais Itālijas travertīns, kas, būdams porains saldūdens kaļķu nogulumiezis, ir mūsu klimatiskajiem apstākļiem nepiemērots materiāls.

Vizītes laikā Latvijas zinātnieki Romas universitātē novadija 2 seminārus: par kimberlīta minerāliem Latvijas iežos un Itālijas travertīna restaurācijas gaitu Brīvības pieminekli. Tika izvērtēta Brīvības pieminekļa travertīnam pielietotā izpētes metodika, kā rezultātā Latvijas un Itālijas pētnieki vienojās par tālāku travertīna korozijas procesu detalizētāku un komplicētāku izpēti Romas universitātes Ģeoloģijas institūta laboratorijās prof.A.Motanas un prof.C.Gimpaolo vadībā.

Travertīna karjerā Tivolī apkaimē tika veiksmīgi piemeklēts Brīvības pieminekļa restaurācijai nepieciešamais travetīna materiāls atbilstošs oriģinālam, tika norādīti attiecīgie akmens bloku izzāģēšanas laukumi un veikta jau izzāģēto travertīna bloku izvērtēšana, izvēloties maksimāli vislabāko materiālu. Aprīļa vidū jaunie travertīna bloki tiks nogādāti Rīgā to tālākai apstrādei.

Kā vēsturiski nozīmīgs un aizkustinošs mirklis jāmin Latvijas speciālistu grupas vizīte vēsturiskajā travertīna karjera daļā, kur pirms vairāk kā 60 gadiem materiālu izvēlējās pieminekļa autors K.Zāle, kā arī sirsnīgā tikšanās ar tā laika karjera īpašnieka un Brīvības pieminekļa komitejas darījuma partnera Lvigi Bartolini mazmazdēlu Fabrizio Marioti, kas šodien strādā travertīna lauztuvēs. Mūsdienās minētais karjera slānis jau ir izsmelts un vairs netiek izmantots, bet karjera apstrādes firmā vēl joprojām no paaudzes uz paaudzi tiek nodots vēstījums par latviešu tēlnieku, kas reiz šeit izvēlējās akmens materiālu savas tautas Brīvības pieminekļa celtniecībai. ❖

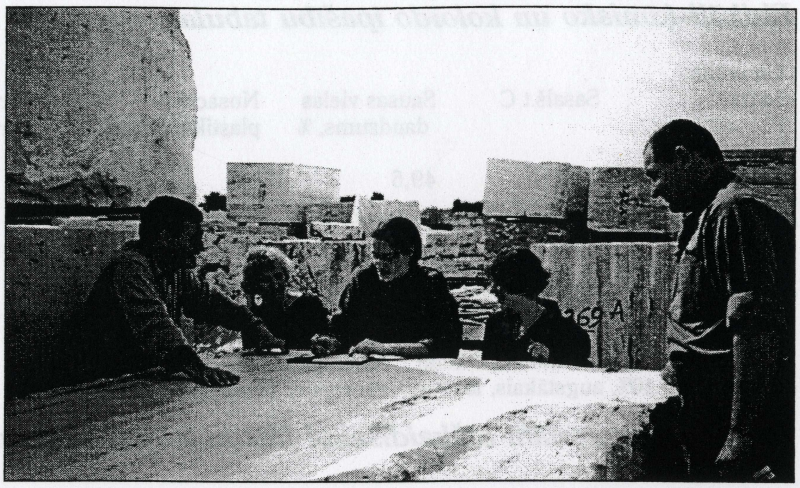

Diskusijas travertīna karjerā (*Travertini Giansanti*) izvēloties materiālu Brīvības pieminekļa restaurācijai.

Inese Sidraba
Rīgas Tehniskā universitāte
Akmens materiālu konservācijas un restaurācijas centrs Brīvības pieminekļa akmens materiālu restaurācijas projekta autore.

Ārzemju mākslas muzejā pie Aijas Brīvnieces un Ingrīdas Raudsepas var iepazīties ar šādām grāmatām:

1.*Weekes Ursula* Techniques of drawing from the 15 th to 19 th Centuries with illustrations from the collection of drawings in the Ashmolean Museum. *Ashmolean Museum*, Oxford, 1999.

2.*Carr Dawson W., Leonard Mark* Looking at Paintings. B Guide to technical terms: The J.Paul Getty Museum in association with British Museum Press. London, 1992.

3. *Penny Nicolas* Frames. Pocket Guides: National Gallery Publications London / Distributed by Yale University Press. London, 1997.

4. *Shelly Marjore*. The Care and Handling of Art Objects. Practices in the Metropolitan Museum of Art: The Metropolitan Museum of Art, 1987. ❖

LRB pasākumi:

Ārzemju muzeja Svina tornī: 8.V plkst.14.00 Doma baznīcas ērģeļu prospekta izpēte un turpmākā restaurācijas programma (A.Podziņa, A.Melbārdis).

Iģene atkal gaida!

Ikgadējā vasaras nometne Iģenes luterāņu baznīcā Vandzenes pagastā Talsu rajonā paredzēta 2001.gada no 2. līdz 6.jūlijam. Visus piedalīties gribošos lūdzu pieteikties pie Daces Čolderes tālr. 7213864 vai pie Sarmītes Gaismiņas tālr.7213273.

Restaurācijas biedrības avīze

Iznāk kopš 1997.gada novembra.
Adrese: Vecpilsētas iela 7, Rīga, LV 1050
Tālr. 7213273.
Iznāk 4 reizes gadā.
Redaktors **B.Guste**, korektore **A.Brīvniece**